

טכנולוגיה והתנהגות אנושית: מנגנוני השפעה ושינוי

רציונל ומטרת הקורס

הסביבה הדיגיטלית אינה רק כלי טכנולוגי, אלא מרחב פסיכולוגי וחברתי המעצב מחדש את תפיסת העצמי, את מנגנוני הקשב ואת הדינמיקה הבין-אישית והחברתית. הסביבה הזו מעצבת את איך שהחברה שלנו נראית. הקורס נועד להקנות לסטודנטים כלים תיאורטיים ויישומיים להבנת האופן שבו פלטפורמות דיגיטליות משפיעות על התנהגות האדם והחברה. במהלך הקורס נבחן את יחסי הגומלין בין הפרט למערכת האלגוריתמית דרך עדשות של פסיכולוגיה חברתית, תיאוריות כוח וניתוח ביקורתי של כלכלת תשומת-לב.

למי מתאים הקורס?

- הקורס מתאים לסטודנטים ממדעי החברה (סוציולוגיה, מדעי ההתנהגות, פסיכולוגיה, תקשורת ועוד) המבקשים להבין השפעות ומנגנונים הפועלים על היחיד והחברה – לטובת טיפול מיטיב בפרט (מטופלים, עובדים, צוותים) או השפעה על החברה עצמה (דרך מדיה, ארגונים, פוליטיקה וכד').
- הקורס מתאים לסטודנטים בתחומי הטכנולוגיה (מדעים מדויקים, הנדסה) המתכוונים לבנות, לשפר או להטמיע טכנולוגיות, על מנת להבין את ההשפעות של הטכנולוגיות על היחיד והחברה בטווח הקצר והארוך.

תוצרי למידה

בסיום הקורס, הסטודנטים יהיו מסוגלים:

- לנתח ביקורתית תופעות דיגיטליות (כגון ויראליות, קיטוב, משפיענים) תוך זיהוי יחסי הגומלין בין המבנה הטכנולוגי (ממשקים ואלגוריתמים) לבין דינמיקות פסיכולוגיות וסוציולוגיות.
- לאבחן מנגנוני השפעה גלויים וסמויים בארכיטקטורת הבחירה של ממשקים דיגיטליים, והערכת השפעתם על קבלת החלטות בתחומי צרכנות, בריאות ורווחה אישית.
- להעריך באופן ביקורתי מהימנות של ידע ומידע במרחב הדיגיטלי, תוך הבנת האופן שבו מנועי חיפוש, מדיה חברתית, משתמשים ובינה מלאכותית מעצבים מחדש את מושג הסמכות והאמת בחברה.

- להעריך את ההשלכות האתיות והחברתיות של פיתוח והטמעת טכנולוגיות, מתוך מטרה לייצר כלים וסביבות המקדמים חופש בחירה ורווחה אנושית (Well-being)
- לפתח מודעות רפלקסיבית לדפוסי שימוש אישיים וקבוצתיים בטכנולוגיה, ולגבש אסטרטגיות להתנהלות דיגיטלית מודעת ובריאה במרחב האישי והמקצועי.

מבנה הקורס

שבוע	נושא המפגש	תיאור
1	מבוא - החיים בתוך המערכת	מהמקום השלישי הפיזי לזירה הדיגיטלית; הטכנולוגיה כסביבה מעצבת.
2	מההמון הפיזי להמון הדיגיטלי	פסיכולוגיית המונים ודינמיקות של קהל ברשת; הצגת התיאוריות הקלאסיות של קנטי ולה-בון – והשוואה להמון הדיגיטלי.
3	קשב, עומק ותודעה	השפעת המסכים והרשת על תפקודי קוגניציה כגון קריאה, קשב, כישורי ניווט ויכולת העמקה.
4	זהות ואותנטיות ברשת	בניית ה"עצמי" כייצוג (ספקטקל); הפער בין החוויה הפנימית לנראות הדיגיטלית.
5	השוואה חברתית ודימוי עצמי	השפעת הרשת על הערך והדימוי העצמי, נרקיסזם והמרדף אחר האושר.
6	יחסים, קהילה ואינטימיות	דעיכת הקהילות הפיזיות מול שייכות דיגיטלית; "ביחד לבד" במאה האנטי-חברתית.
7	צרכנות וקבלת החלטות	כיצד השיווק משתנה - רשתות של צרכנים, טקטיקות שיווקיות והטיות קוגניטיביות בתהליכי בחירה.
8	איפה נמצאת האמת?	פייק ניוז, דיסאינפורמציה ומשטרי אמת בעידן ה-AI; צנזורה אלגוריתמית.
9	בריאות אז והיום	החלטות בריאות ברשת; מבט מה"בלו זונס" אל מול חיי המסך; סמכות רפואית חדשה.

מנגנוני השפעה וסמכות בעידן החדש. מדוע אנחנו עוקבים ומאמינים?	עולם המשפיענים וגוראי השראה	10
הבנת המודל העסקי של הפלטפורמות וארכיטקטורת הבחירה בהן, קפיטליזם המעקב, הפנופטיקון הדיגיטלי.	מנגנוני הכוח והשליטה	11
דינמיקה של קבוצות קצה מול הממסד במרחב המקוון.	קיטוב, קונספירציות והתנגדות	12
פרדוקסים של חופש דיגיטלי ועצות להתנהלות מודעת ובריאה בעולם טכנולוגי.	סיכום: חופש ובחירה	13

ספרות יסוד מוצעת:

גודמן, מ. (2021). *מהפיכת הקשב* (עמ' 127-13). מודיעין: כנרת, זמורה, דביר

צ'אלדיני, ה. (2021). *השפעה – תיאוריה ופרקטיקה*. מטה.

Alter, A. (2017). *Irresistible: The Rise of Addictive Technology and the Business of Keeping Us Hooked*. Penguin Books.

Carr, N. (2011). *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. W. W. Norton & Company.

Einstein, M. (2025). *Hoodwinked: How Marketers Use the Same Tactics as Cults*. Prometheus

Foucault, M. (2020). *Power: The Essential Works of Michel Foucault 1954-1984*. Penguin Classics

Turkle, S. (2017). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.

Zuboff, S. (2018). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. Profile books.